

UMETNOST MOŽNEGA

Združiti čim več demokratično usmerjenih emigrantov na nek skupni imenovalac, če že ne program, in tako ustvariti svobodno demokratično alternativo Titovemu režimu, je zadeva, s katero se zadnja leta močno bavijo različne emigrantske skupine, politični vodniki in časopisje. Čeprav so bili storjeni pomembni koraki naprej, kar zadeva iskanje skupne osnove, se zdi, da se cela reč zatakne, kakor hitro začenemo na odklanjajoče stališče emigrantske Hrvatske seljačke stranke. Imamo vtis, da je bila "Slovenska formula", ki jo je objavil lani Narodni odbor za Slovenijo in ki je za emigrantske pojme in potrebe vse kakor pomembna politična izjava, v tistem trenutku oropana praktičnega pomena, kakor hitro je bilo na najvišjem mestu tega odbora rečeno, 'da je nočemo nikomur vsiljevati in da nimamo namena, da bi jo svetovali Srbom in Hrvatom ter da tudi posredniki pri tem ne moremo biti'. Ob tem se namreč bojimo, da se ne misli Narodni odbor za Slovenijo vezati v nobeno konkretno politično akcijo jugoslovanske narave, dokler ne pride do neke oblike sporazuma med emigrantskimi demokratično usmerjenimi Hrvati in Srbi; z drugimi besedami, dokler emigrantska H.S.S. ne pristane na neko obliko Jugoslavije.

Iz intervjuja, ki ga je imel predlanskim naš stalni sodelavec g. V. Farkaš z glavnim tajnikom H.S.S. g. dr. Krnjevičem, je bilo jasno videti, da sšednji ne misli na nobeno obliko Jugoslavije, ampak hoče brezpogojno lastno samostojno hrvatsko republiko. Kot v načelu prizna g. dr. Krnjevič, da ima pravico do takega stališča, smo vendar mnenja, da v danih pogojih takšna politika ne kaže, da bi uspela. Ne samo da je v normalnem razvoju dogodkov (brez vojne ali revolucije na primer) na Zapadu nemogoče misliti na kakršnokoli učinkovito emigrantsko protititovsko politiko, ki ne bi jemala Jugoslavije kot izhodiščne točke, da o kakšni alternativi sploh ne govorimo, nam na primer zadnji dogodki v zvezi s Kongom potrjujejo star zaključek, da v zapletenih mednarodnih pogojih velja sklicevanje na samoodločbo narodov jako malo. Ne mislimo se spozabiti in primerjati jugoslovanske probleme z afriškimi ali kongoškimi, čeprav je prišlo že v modo, kako nekateri s prstom kažejo na novonastajajoče samostojne afriške države. Razlike so namreč prehude, v enem ali drugem oziru, da bi smeli primerjati ene z drugimi in delati zaželenje zaključke. Toda velja v spomin priključiti in pri tem znova ugotoviti, da more zahteva po samoodločbi ušpeti samo tedaj, ako ta mednarodno politično ustreza velesilam, od nosno, ako ima taka zahteva za seboj vojaško silo, ki je pripravljena izsiliti mednarodno priznanje.

Poučen je primer, kot prav te dni beremo v zunanjepolitičnih dokumntih, objavljenih v Washingtonu, kako so pomladi 1942. Angleži pritiskali na Amerikance, naj vendar priznajo Stalinu aneksijo baltskih držav, naravnost v brk pol leta prej objavljeni Atlantski karti. Te dajsse je Roosevelt temu še upiral, toda ko so letos v februarju razpravljali v Združenih narodih o bodočnosti Konga, se je g. Adlai Stevenson izrekel za teritorialno celovitost Konga in za priznanje tistih meja, ki so obstojale ob nastanku te nove države, 'potem ko je bil Kongo tako prizadet zaradi secesionističnih pokretov.' Angleško stališče je možno razbrati iz uvodnika v manchesterskem "Guardianu":

"Četudi je bila Katangina odcepitev razumljiva v prvih dneh neodvisnosti Konga, je vendar postala največja ovira sporazumu. Zato naj Združeni narodi potrdijo, da je Katanga del Konga..." In Združeni narodi so tako tudi potrdili.

Ti sodobni primeri takoj zgovorno pričajo, da je treba precej več kot pa golo sklicevanje na pravico do samodločbe naroda, da bi u speli poskusi za razvitje Jugoslavije, pa naj gre pri tem za politiko gotovih hrvatskih, srbskih, slovenskih ali macedonskih političnih skupin.

Alternativa

Tisti, ki hočejo dejstvovati proti Titu in iščejo demokratično alternativo jugoslovanskemu komunističnemu režimu, stoje - po našem mnenju - na tej stopnji razvoja pred dvema vprašanjema:

Prvič: ali naj nadaljujejo s svojimi prizadevanji, tudi če se Hrvatska seljačka stranka ne izreče za sodelovanje in vztraja namz bitju Jugoslavije?

Drugič: ali je realistično pričakovati od Zapadnih sil, da bodo 'v imenu visokih načel, ki jih svečano proglašajo, kakor tudi zaradi ohranitve miru v srednji in balkanski Evropi, začele izvajati politiko, ki bi olajšala Jugoslaviji, da ta pride do prave demokracije' (citirano iz osnutka Političnih načel "Demokratske zajednice Jugoslavije", Pariz, februar 1961., podpisana Dr. Ž. Topalović, D. Radovanović.)?

Naš odgovor na prvo vprašanje je "DA", toda s tem pogojem, da morajo ostati vrata vedno odprta Hrvatski seljački stranki.

Na drugo vprašanje odgovarjamo s kvalificiranim "NE", ker smo mnenja, da imajo tista "visoka načela" samo tolikšno praktično veljavo, kolikor to odgovarja velesilam, in da v danih prilikah Zapa - in torej ne mi emigranti - smatra, da Titov režim 'ohranja mir v srednji in balkanski Evropi' in da se nam torej zdi neverjetno, da bi v mirnem razvoju dogodkov podprli kakršnokoli emigrantsko kombinacijo kot neko alternativo komunističnemu režimu v Jugoslaviji.

Tako se vsiljuje tretje vprašanje:

Ali je demokratična alternativa jugoslovanskemu komunističnemu režimu sploh možna, to je, ali bi takšna alternativa sploh doživela vsaj tiho če že ne javno priznanje zapadnih činiteljev?

V obstoječih razmerah se nam vsiljuje prej negativen kot pa pozitiven odgovor, pa četudi bi bili izpolnjeni vsi pogoji, od katerih smo nekatere omenili zgoraj. Mislimo, da je to vprašanje zelo dobro razčlenil dr. Topalović, ko je v svojem listu komentiral "Slovensko formulo" v zvezi z njenim pomenom za domovino:

"Naivno je misliti, da se more ponoviti leto 1918., da bo namreč neka zunanja sila zdrobila obstoječo oblast ali pa da bo ta oblast sama razpadla in da bodo potem emigracija in domače politične sile po mili volji sklepale in urejale, kakor jim srce poželi. Če je v našnjih mednarodnih odnosih vojna od zunaj izključena, potem je izključeno tudi rušenje režima z vojsko iz inozemstva, kot je to bilo leta 1918. Potem je preobrazba režima možna samo iz borbenega dejstva notranjih sil. Naivno je misliti, da Titu ni mogoče najti naslednika, enako kot so ga našli Stalinu. Naivno je verjeti, da se bo režim, na katerega je v svojih predpravica h vezano nad milijon ljudi, z lahko to odrekel svoje oblasti in se bo razpadel. Zato utegne biti notranja preobrazba dolga in trpka in postopna in burna. Emigracija more vplivati na to preobrazbo le, če se ji prilagodi, če se vključi v njo in koraka z njo. Vse napovedi so v tem oziru negotove, prepredene z željami, ki ne počivajo na stvarnih dejstvih. Iz narodnih globin se porajajo nove generacije in se razvijajo nove sile, ki jih še ne poznamo in katerih aktivnost ne moremo z gotovostjo predvidevati..."

Ali ima torej smisel ostvarjati neko demokratično skupnost, ki bi igrala vlogo alternative? Mnenja smo, da ima, vendar pa ni nujno

in za začetek morda celo praktično ni mogoče, misliti že na alternativo. Skupnost naj bo pripravljena, da v izrednih okoliščinah, če do njih kdaj pride, prevzame tudi vlogo alternative, toda kot stvari stoje, naj predvsem stremi, da združi tiste aktivne in s časom kora kajoče sile, ki jim je do svobodne Jugoslavije in do uveljavitve politične demokracije v njej. Po našem mnenju zadoštuje ta naloga popolnoma za lep čas in niso potrebni nikakršni podrobno izdelani programi ali celo osnutki ustav, pa tudi ne prepogoste visokodoneče izjave, ki nimajo dosti praktičnega pomena, saj se končno tudi jugo-slovanski režim ustavno-pravno kiti s pavjim perjem o demokraciji in o svobodah, kot jih razglasaajo razne mednarodne listine.

Bistvo stvari

Da bi se mogli prilagoditi razvoju doma in se vključiti v no-tranjo preobrazbo države, moramo načeloma sprejeti obstoječe stanje v Jugoslaviji, v pravno-političnem pogledu namreč. Potem moramo delati na tem, kako sistem praktično humanizirati, kako mu preskrbeti moralno osnovo ter kako posamezne narode in slehernega državljana tudi gmotno preskrbeti za sedanjost in bodočnost. To so najbolj vprijoča vprašanja današnje jugoslovanske stvarnosti, ki dan za dnem na vseh koncih in krajih tarejo državljanse, ne pa vprašanja, koliko republik naj šteje federacija, ali naj bo ta republika ali monarhija in podobno. To so za nove generacije, ki že prehajajo v večino, rešena vprašanja ali pa vsaj hudo sekundarna vprašanja, s katerimi se ukvarjajo samo še politično brezposelne emigrantske glave.

Zmotno je misliti, da te nove več ali manj indoktrinirane generacije razumejo, kaj je bistvo demokracije ter zakaj so potrebne nekatere ustanove, ki jih sedanja Jugoslavija ne pozna. Ne nazadnje jim je treba obrazložiti in jih tudi prepričati, "kako je s to Demokracijo v Alžiru, v Kongu, v Angoli, v Južni Afriki, pa tudi na Sev.Irskem, v Pakistanu, Turčiji, v nekaterih srednje in južnoameriških državah in kočno v samih Združenih državah Amerike, kar za-
deva črnec."

Z vsem tem v mislih smo torej prebirali "Slovensko formulo" Na rodnega odbora za Slovenijo, pariški "Apel demokratični emigraciji" z dnem 29.okt.1960. in poznejši osnutek Političnih načel "Demokratske zajednice Jugoslavije" od 21.februarija letos.

Pri zadnjem nas motijo tolikšne podrobnosti, ki prej oteškočajo kot pa lajšajo sporazumevanje med različnimi skupinami ali posamezniki, poleg tega da se bo težko iznebiti vtisa, ki je morda povsem neumesten, da je ta akcija naperjena v prvi vrsti proti Srbskemu narodnemu odboru. Bati se je namreč, da bi jo ne-Srbi odklonili z motivacijo, da so to "srbska posla", ki jih ne zanimajo.

+

Celotni kompleks teh vprašanj, s katerimi se emigracije stvarno bavijo že vse od leta 1941., torej

KOROSKI STUDENTJE

Kot smo že pisali v febr.štev. KT, je "slovenska Pravda" pokrenila v Angliji nabiralno akcijo za pomoč revnim slovenskim dijakom na Koroškem, da bi mogli nadaljevati študije in da bi obe-nem na tak način zagotovili nemoten razvoj slovenske gimnazije v Celovcu, kateri grozi ukinitve posameznih razredov, če ne bi bilo dovolj dijakov.

Obrnili smo se na vse svobodne Slovence, Hrvate in Srbe, da po svojih močeh pomagajo pri tem narodno političnem poslu. S hvaležnostjo smo videli, da so nekateri časopisi ponatisnili naš poziv in prepričani smo v končni uspeh.

Vsak še tako majhen dar bo hvaležno sprejet in potrjen od blagajnika Slovenske Pravde.

Prosimo, pošljite svoje darilo na enega sledečih naslovov:

Mr.Ludvik Perko,
416, Southbury Road,
ENFIELD, Middx., England

Mrs.Pavla Miladinović,
12, Oxford Road, INGLEBURN,
N.S.W. Australia.

Mr.Valentin Kremžar,
11010 - 109A Avenue,
EDMONTON, Alta., Canada.

ni enostaven, ni samo političen in še manj le formalnega značaja. Sodimo, da ga je treba zagrabiti v njegovem jedru, da ga je treba reševati z vso previdnostjo od točke do točke, postopoma, in nikdar ne smemo pozabiti, da bo razvoj v Jugoslaviji počasen in da bo njegov izključni nosilec ljudstvo, ki tam živi.

Liturgični jezik

Ali naj živi narodni jeziki nadomeste latinščino kot cerkveni jezik ne samo pri zakramentih ampak tudi pri sv.maši? Ni dolgo tega, ko smo brali v našem listu članke o tem predmetu in po našem mnenju ima zagovor mrtve latinščine nekaj veljave. Kakor hitro namreč sprejmemo narodne jezike kot cerkveni jezik, zadeva kaj lahko postane politično vprašanje. Pomislimo na naše slovenske duhovnike na Koroškem ali Primorskem, ki bi hoteli opravljati daritev v slovenskem jeziku, pa bi jim to prepovedale bodisi civilne oblasti bodisi cerkvene na pritisk lastnih šovinističnih dostojanstvenikov ali pa civilnih oblasti. S tem ne zagovarjamo latinščino pred slovenščino. Res je obratno, ker smo mnenja, da ljudje (in često sami duhovniki) nikoli ne morejo tako razumeti latinskih obredov kot bi slovenske. (Ali ni končno prav zaradi tega tudi kat. Cerkev na Slovenskem pred vojno uvedla v vse obrede - razen sv.maše - slovenski jezik?) Toda zadeva ni enostavna in dokler Sv.Stolica ne najde zadovoljive rešitve tudi za manjšinske probleme (in ti niso le na Slovenskem), toliko časa bo cela reč vroča.

V tej zvezi je bila zanimiva anketa, ki jo je razpisala neka katoliška ustanova na Angleškem med duhovščino portsmouthske škofije, da bi ugotovila, kaj mislijo vprašani o tej vprašanju. Rezultat je bil, da se je za "gotovo rabo angleščine pri sv.maši" izjavilo 52 % duhovščine. Toda pri tem je bilo proti temu kar 70% župnikov, dočim se je 58% ostale duhovščine (menihov, kaplanov itd) izreklo za rabo. Dva razloga sta govorila proti spremembi: nadomestitev latinščine ugotegnemo imeti škodljive posledice za enotnost Cerkve, kar je doslej tako učinkovito manifestiral širom sveta in skozi stoletja isti liturgični jezik. Drugi razlog je bil, da bi uvedba angleščine napravila obrede daljše in počasnejše. To kajpak drži, prvi razlog pa ne preveč, saj n.pr.unijati uporabljajo staroslovanski jezik pri bogoslužju, pa ni enotnost Cerkve pri tem čisto nič trpela doslej.

Originalen pa je bil zagovor spremembe: "Bog razume angleško enako kot latinsko. Duhovščina in ljudstvo pa razume angleško mnogo bolj kot pa latinsko. Ali ne bi bilo boljše, če bi nam bilo dovoljeno govoriti z Bogom in če bi On smel govoriti z nami v jeziku, ki ga On in mi vsi razumemo?"

Možno je, da bodo o tem razpravljali tudi na prihodnjem vesoljnem cerkvenem zboru. Prav verjetno je, da bo Cerkev sprejela marsikatero spremembo, ki bi olajšala cerkveno zedinjenje med raznimi veroizpovedimi. Težko pa si je misliti, da bi popustila v nauku, ki po veri izhaja od Boga.

NOVI NADŠKOF

"Nova Hrvatska" je v 3-4. številki, objavljeni sredi maja, prinesla vest, da je bil križevski škof dr. Gabrijel Bukatko imenovan za nadškofa-koadjutorja beograjske nadškofije s pravico do nasledstva. Njen komentar je bil, da so hrvatski katoliški krogi sprejeli vest z zadoščenjem, češ da je do tega prišlo tako hitro po prekinitvi odnosov med hierarhijo in režimom, s čimer da je bilo najboljše dokazano, da se Vatikan ni strinjal s postopkom nadškofa dr. Ujčića. Mislimo, da so v tem komentarju precej naivne želje, kot so bile v vesti, da hierarhija sploh ni predložila režimu svoje spomenice. Mnenja smo, da je bil dr. Bukatko imenovan na predlog dr. Ujčića, da režimu imenovanje ni nesimpatično, in da je zelo značilno, da je bil "unijatski" škof postavljen na to mesto, kar kaže, da Sv.Stolica gleda mnogo dlje kot pa uredništvo "Nove Hrvatske".

RAZGOVORI O MACEDONIJI (IV)

MACEDONSKO VPRAŠANJE

BOLGARSKO MNENJE

Piše: CENKO BAREV

Točno je, kot trdi g. Farkaš, da se v emigrantskem tisku malo piše o macedonskem problemu. A če že pišejo o tem, ponavljajo znana gladišča, ki ne doprinašajo ničesar k njegovi pravilni rešitvi. Del emigrantskega tiska se v glavnem vzdržuje razvnanja starih šovinističnih razpoloženj in v prvi vrsti prednaša "zgodovinske" zahteve ali pa se zadovoljuje s sklicevanjem na "status quo", podedovan iz Balkanske ali Prve svetovne vojne. Ti emigrantski krogi že dolgo ne vidijo več ogromnih socialnih in političnih sprememb, do katerih je prišlo v zadnjih dvajsetih letih in ki so zadele ob temelje družbene strukture in političnega spoznanja balkanskih narodov. Povsem nesposobni so, da bi izrazili narodove težnje in odgovorili na potrebe socialnega, kulturnega in političnega napredka.

Drugi del emigracije poskuša iskreno in brez predsodkov odgovoriti in rešiti nove probleme, ki so jih v prvi vrsti prinesle čas in prilike. Nesporno je, da obstojajo politične organizacije in skupine, ki so že zdavnaj in nedvoumno zavzele stališče in ki nadaljujejo z borbo za ostvaritev Balkanske federacije. Ta vpliv na vse zaslužnjene narode je vse večji in bo v bodočem razvoju balkanskih odnošajev predstavljal činitelja prvovrstnega pomena.

Pri razmotrivanju balkanskih problemov, in s tem tudi macedonskega vprašanja, nima nihče pravico bežati pred politično in nacionalno odgovornostjo. Preteklost nam mora služiti kot opomin, da ne bi ponavljali starih napak. Glavna naloga je, da objektivno analiziramo dejstva. To pa bomo dosegli le, če prenehamo s cepetanjem na mestu in ponavljanjem starih tirad mržnje in maščevanja. Vsakomur mora biti jasno, da od splošnega balkanskega blagostanja zavisi naš osebni in narodov napredek.

Jugoslovanska emigracija smatra, po g. Farkašu, macedonsko vprašanje kot "zelo kočljivo" in ga zato ne postavlja na dnevni red. Za to sta dva razloga: prvič, ker doslej ni obstojal poseben macedonski narod, in drugič, ker niso obstojale neodvisne macedonske politične organizacije.

Za nas ne obstojajo in ne morejo obstojati "zelo kočljiva" in "malo kočljiva" vprašanja. Obstojajo, kratko in jasno, problemi, ki so na dnevnem redu, ki čakajo na rešitev in silijo vsakega zavednega državljana, da do njih zavzame svoje stališče.

Navedena dva argumenta ne moreta prenesti kritiko, prav gotovo ne v današnjem položaju. Številne kolonije so dobile svobodo in samostojnost, čeprav niso imele v preteklosti svoje države in formiran poseben narod. Neodvisne macedonske organizacije so obstojale; borile so se tako proti turški sužnosti kot proti aspiracijam ostalih sosedov. Dvignile so narodno vstajo 1.1903., da bi izbojevale nekaj politične svobode za macedonsko prebivalstvo.

Podobna mišljenja jugoslovanske emigracije se skladajo tudi s stališčem dela bolgarske emigracije. Po njihovem mnenju se macedonsko vprašanje reši lahko samo z delitvijo ali z priključitvijo ozemlja. Oni nočejo gledati na problem z njegove politične, nacionalno-etniške in socialno-ekonomske strani. Še manj pa na voljo macedonskega prebivalstva in na splošne balkanske interese. Zato ga običajno obidejo in označijo, kot da bo njegova rešitev prišla sama od sebe ali pa s pomočjo nekakšnega novega zgodovinskega fatalizma. Prepričani so, da bodo s političnimi kombinacijami uspeli zadržati družbeni razvoj in ga vrniti za pol stoletja nazaj. Ne računajo niti o duhovni in socialni emancipaciji, do katere so prišli vsi balkanski narodi, pa tudi macedonsko prebivalstvo.

Po svojem geopolitičnem položaju in etnični sestavi prebivalstva ostane macedonsko vprašanje še naprej središče, da ne rečem ključ za rešitev južno-slovanskih odnosov. To vprašanje je postalo z berlinsko pogodbo objekt evropskih kabinetov in orožje za gotove velesile, ki so imele koristi od ravnotežja na Balkanu. Po 12. št. so bile predvidene posebne varščine za krščansko prebivalstvo. Ilin-denska vstaja je pokazala, da obstoja politična zrelost pa tudi narodna zavest, ki naj izvojuje Macedoniji svobodo in avtonomijo. Mladoturška revolucija in kratkotrajen režim, ki ji je sledil, je pred videval v novi ustavi, da dobi Macedonija avtonomijo v okviru Otomanskega cesarstva. Namesto osvoboditve pa je tragična Balkanska vojna prinesla delitev ozemlja in zaostritev odnosov med balkanskimi državami.

Bolgarski monarhisti in šoviniisti so smatrali Macedonijo za ne deljiv del Bolgarije, srbski pa le kot podaljšanje Stare Srbije, do čim je bila za Grke samo ena od grških pokrajin. Namesto da bi Macedonsko revolucionarno gibanje "povezalo vse nezadovoljne elemente v makedonski in jedrenski oblasti, ne glede na narodnost, za to, da s pomočjo revolucije izvojuje polno politično avtonomijo za obe pokrajini", kot je to predvidevala njegova ustava, se je pretvorilo v teroristično organizacijo neodgovornih faktorjev, od katere so trpeli tako macedonski prebivalci kot tudi demokratične organizacije v balkanskih državah.

Celotnega stanja stvari nista komunistični vladi v Bolgariji in Jugoslaviji nič spremenili. Formalno je Tito ustvaril posebno macedonsko enoto v svoji "federaciji" in odvzel prebivalstvu vsako svobodo in pravico do samouprave. Bolgarski komunisti pa so nekajkrat spremenili svojo politiko glede macedonskega prebivalstva. Propadli so razgovori za ustanovitev južnoslovanske komunistične federacije, kjer bi naj tudi macedonsko vprašanje našlo svojo rešitev. Tako bolgarski kot tudi jugoslovanski komunisti so prosili Stalina za posredovanje in blagoslov, kakor nekoč Pašić in Gešov ruskega carja. Niti poskušali niso rešiti to vprašanje s pomočjo južno-slovanskih narodov. Na ta način so ostali zvesti komunistični ideologiji in metodi, ki odklanja vsako demokratično ureditev in federalistično rešitev. Pomoč, ki so jo nudili partizanskemu gibanju grških komunistov, je otežkočala položaj slovanskega elementa v Macedoniji in Traciji ter je v grškem demokratičnem in mednarodnem javnem mnenju ustvarila nerazpoloženje proti novi rešitvi balkanskega vprašanja.

Macedonsko vprašanje v prvi vrsti zadeva prebivalstvo, ki poseljuje to geografsko oblast Balkanskega polotoka. Naravno je, da tega vprašanja ni mogoče reševati mimo južno-slovanskih, balkanskih in evropskih obćih interesov. S postavitvijo temeljev za gospodarstvo in politično zedinjenje Evrope in z ostvaritvijo demokratičnega reda v balkanskih državah po likvidaciji komunističnih režimov, bo to vprašanje našlo ugodne pogoje in razpoloženje za pravilno rešitev. Kajti mir, svoboda in varnost so nedeljivi del človeške osebnosti ne glede na njegovo socialno, versko, nacionalno in politično obseležje.

Za nas nima macedonsko prebivalstvo prav nič manj pravice, da se okoristi z demokratičnim načelom samoopredelitve in samouprave kot tolikšna afriška plemena in narodi. Bodoči status Macedonije je moč rešiti samo na podlagi svobodno izražene volje naroda. Ta bo odločila, ali naj zadrži položaj, kakršnega ima zdaj, ali pa zahteva posebno macedonsko enoto v okviru neke južno-slovanske, balkanske ali evropske federacije.

Oblika konzultacije je lahko referendum. Toda izvršen mora biti pod mednarodno kontrolo. Naloga je lahko zaupana Združenim narodom ali pa kakšnemu drugemu mednarodnemu forumu. Upravo in opazovalce pa morajo dati v glavnem male ne-evropske, ali nevtralne države. Ta misija naj zajamči svobodo in red za čas enega leta. Na tak način bo zagotovljena možnost svobode - politične, sindikalne, kulturne, verske, etnične itd. - prebivalstvu v času pred referendumom. Vsaka

(Zaključek na 11. strani.)

SOCIALNE ZAHTEVE

Spodnja socialna izjava je bila sprejeta na proslavi papeških okrožnic "Rerum novarum" in "Quadragesimo anno" dne 30. aprila 1961. v Buenos Airesu.

"Slovensko krščansko socialno gibanje, ki ga danes v svobodnem svetu predstavlja "Družabna pravda", postavlja na podlagi papeških socialnih okrožnic "Rerum novarum" in "Quadragesimo anno" in v duhu splošne deklaracije Združenih narodov o človeških pravicah ter vzpo redno z izjavo Narodnega odbora za Slovenijo, ki je bila objavljena na praznik Vstajenja 1960, naslednje zahteve za socialno ureditev naše domovine:

1) Središče socialnega reda bodi človek z vsemi pravicami in dostojanstvom, ki mu po naravnem pravu pripada, da bo imel učinkovito možnost uživati vse osnovne svoboščine od katerih poudarjamo zlasti svobodo vere in prepričanja, govorjene in tiskane besede ter združevanja; svobodo strokovnega, stanovskega in gospodarskega uveljavljanja; svobodo zasebne pobude, imovine in izbire dela. - Izkoriščanje ne sme biti ne po sočloveku ne po družbi. Prisilno delo in obvezna združevanja nasprotujejo človeškemu dostojanstvu in načelu svobode.

Človeško delo ima prednost in večjo vrednost kot mrtvi kapital; zato pa čisti dobiček, ki je produkt dela in kapitala, ni izključna last podjetnika niti države. Večji del čistega dobička pripada delavcu. Lastnina naj bo podružabljena samo tam, kjer je to za blaginjo skupnosti nujno potrebno.

2) Delavec - ročni ali umski - mora zaslužiti najmanj toliko, da bo primerno živel in da si bo mogel nabaviti vse to, kar je potrebno za duhovno in telesno življenje in da mu bo ostajalo toliko, da si bo lahko zgradil lastni dom in prihranil nekaj premoženja.

Delavec mora imeti plačan počitek ob nedeljah in zapovedanih cerkvenih in državnih praznikih ter mora imeti zajemčen letni dohodek, ki naj se ob koncu leta dopolni z eno mesečno plačo. V primeru prenehanja službenega razmerja pripada delavcu odškodnina, ki znaša najmanj eno mesečno plačo za vsako leto službovanja.

Stavka je dovoljena, ko so bile izčrpane vse možnosti za mirno poravnavo.

Delavcu naj se omogoči stvarna udeležba na upravi, kapitalu in dobičku podjetja povsod, kjer to želi.

3) Družina je osnovna celica narodnega življenja in ji je treba dati tisto mesto in nuditi tisto zaščito, ki jo po svoji pomembnosti zasluži. Imeti mora primerno družinsko stanovanje. Družinske plače naj se izboljšujejo sorazmerno z narodnim dohodkom.

Zaposlenim ženskam in mladostnikom je treba nuditi posebno zaščito. Pri zaposleni ženski naj velja načelo: za enako delo enako plačilo. Mladini se mora v šolah nuditi tudi socialna izobrazba in vzgoja.

Poročeno ženo je treba osvoboditi delovne tekme.

4) Zemlja naj bo last tistega, ki jo obdeluje. Kmetije naj se osvobodijo prisilne kolektivizacije in krivičnih, prekomernih bremen ter naj se pospešuje svobodno združništvo.

Da se ohrani čim več kmečkih domov in da se kmetu pomaga do višje življenjske ravni, je treba kmetu nuditi vso potrebno zaščito in pomoč pri izboljševanju njegove lastnine s pomočjo šolstva, načrtnega pospeševanja modernizacije kmetovanja, z uvedbo zavarovanja za dote in zoper ujmo s primernimi tržnimi ukrepi in z decentralizacijo industrije.

Srednji stanovi (obrt in trgovina) in svobodni poklici so družbi potrebni, zato naj imajo v njej mesto, ki jim pripada.

5) Za vse stanove naj se izvede socialno zavarovanje, ki ga naj prevzamejo samoupravne ustanove in zasebne družbe, ki bodo med seboj tekmovali.

Pokojnine naj vedno dosegajo nujni življenjski trošek. Delavski dopusti in socialno zavarovanje naj se izboljšujejo v skladu z narodnim dohodkom.

6) Poskrbeti je treba, da bodo tudi slovenski izseljenci uživali gospodarsko in socialno zaščito. Zlasti je treba poskrbeti, da bodo uživali pravico do dela in da se bo postopalo z njimi kot z domačimi ter da bodo imeli možnost uživati pokojnino tudi, če se vrnejo domov.

DRUŽABNA PRAVDA.

Buenos Aires, 1. maja 1961 - na praznik sv. Jožefa Delavca."

KLJUB ZMAGI - PORAZ

6. junija 1919. so naše čete zasedle Celovec in Gosposveto, toda v Parizu so se odločili za usodni plebiscit.

Vsa Koroška in vsa Štajerska sta bili nekoč slovenski. Ob Blatnem jezeru (na Ogrskem) so govorili po slovensko. Segali smo na Tirolsko, Solnograško, v Zg. Avstrijo. Tam se še danes imenuje neko mesto: Windisch Garsten, in ondi še vedno pravijo "Gris hacn" (Grisheizen), kar bi pomenilo: kres netiti. Vzhodne Alpe so bile nekoč naše.

Ali je bilo torej neupravičeno pričakovati po razpadu Avstrije da se slovensko ozemlje Koroške združi z ostalim slovenskim ozemljem v jugoslovanski državi? Saj vendar velja tudi v tem pogledu: Kar je Bog združil, naj človek ne loči! Mar niso narodi organične celote, velike družine?

Tolkli smo se za Koroško in zmagali smo. Pa nam jo je sovražnik hotel spet iztrgati. Naše čete je začetkom maja 1919. prepodil iz Koroške. Toda znova smo udarili od 28. maja do 6. junija, od vseh strani smo prišli sovražnika. Glavni poveljnik je bil general Smiljanić. Proti Železni Kapli je prodiral polkovnik Milenković. Ta je 6. junija vkorakal v Celovec. Proti Mežiški dolini je napredoval general Marić. Na tem odseku je bil sovražnik najhujši. Marić je imel 261 topov, Nemci pa 161. Kakšno grmenje je moralo biti 28. maja 1919 ob štirih zjutraj v Mežiški dolini, ko je streljalo 422 topov!

S Košenjaka je prodiral proti Labodski dolini naš general Maister. Št. Pavel je bil zaseden 2. junija. Naslednji dan je padel Veli kovec in 6. junija stolni Celovec. General Marić je taboril na slavnem Gosposvetskem polju.

Toda zmaga je prišla prepozno. Velešile v Parizu so - predvsem na pritisk predsednika Wilsona - odločile, da naj odloči plebiscit. S tem se nam je zgodila huda krivica. Toda ne samo zaradi vojaške zmage, ampak ker nam je tekom polnih petdesetih let nemška šola potujčevala slovenske otroke na Koroškem. Tako je bil plebiscit izgubljen v naprej. Dobili smo 15.279 glasov, Nemci pa nad 22.000.

Toda krivda za to ne leži samo na Wilsonu odn. njegovi Milesovi komisiji, ki mu je pristransko poročala. Mi bi novembra 1918. lahko zasedli Koroško brez vsakega boja. Toda v Narodni vladi v Ljubljani - s častno izjemo dr. Janka Brejca - sploh niso hoteli o tem slišati, čeprav so dobivali nasvete in predloge. Človeka je groza, če pomisli, kako nesposobne ljudi smo imeli v narodni vladi! Potem so svoje storili Lah: slovanska država ob Jadranu jim ni šla v račun. (Bi jim šla v račun neodvisna Slovenija?) Škodovali so, kjer so le mogli. Zaradi njih smo izgubili še Radgono.

Skrajni čas je, da se iz takih narodnih tragedij nekaj naučimo in da ne pozabimo, da so v politiki stalni samo - interesi in sosedje.

Eden izmed 15.279-ih

ALEXANDROV SPOMIN

Nekateri bralci KT se bodo morda še spomnili vrste člankov, ki sem jih objavil pod naslovom "Zmaga brez miru", v katerih sem kritiziral postopanje zahodnih zaveznikov za časa Druge svetovne vojne kakor tudi pregled Montgomeryjevih Spominov. Tam sem omenil usodno napako, ki je bila storjena, ko je bila prebita nemška fronta v Italiji. Namesto hitrega udarca na sever in preko ljublj. kotline na Dunaj, s čemer bi prehiteli Sovjete, je bil del zavezniških čet poslan na ameriški pritisk proti Marseilleu, da izvrši invazijo v južno Francijo. To je zaustavilo zavezniško prodiranje v Italiji. Sedaj imamo na razpolago tudi Spomine Lorda Alexandra, ki je bil takrat vrhovni zavezniški poveljnik v Italiji. Bralce KT bi rad seznanil z nekaj podatki iz teh Spominov, ki jih bodo nedvomno zanimali.

V enem izmed poglavij govori Alexander o ukazu, ki ga je prejel po padcu Rima, da naveže nase čim več sovražnih enot, da bi olajšal pritisk na severnovzhodno fronto, in našteva sovražne enote, ki so se nahajale pred njim, v temle redu: "45 nemških divizij, 4 italij. divizije, ena kozaška divizija in mešane formacije Čehoslovakov (!), Slovencev in Rusov."

Osebnost ne vem, ali so bili kaki slovaški SS-ovci v Italiji, toda za Slovence prav gotovo nisem slišal, razen ako Alexander meni domobranca v Ljubljanski pokrajini, kar meče slabo luč na njegovo politično znanje 16 let po koncu vojne, zlasti še z ozirom na dejstvo, da se danes jača sodelovanje z bivšimi Hitlerjevimi generali v okviru NATA. Toda enako kot je vzkliknil Churchill za časa vojne, da bi se zvezal tudi z vragom, da bi uničil Hitlerja - da bi opravičil zahodno sodelovanje s Stalinom, bi morali sedaj, kot je videti, po isti logiki vzklikniti, da smo se enako pripravljeni povezati s vragom, da bi uničili komuniste.

V nekem drugem odstavku opisuje Alexander svoje srečanje s Titom v Bolsenu, v Italiji, kjer sta sedela v senci, "da bi predebatirala probleme". Alexander pravi, da je "jugosl. maršal" napravil nanj "velik vtis" in da je bil to "zelo ljubezniv in izobražen mož, ki mi je z veliko odkritostjo pravil o težavah, ki jih ima v boju proti Nemcem. Ko sem zvedel za njegove potrebe, sem bil v dosti boljšem položaju, da mu pomagam." A ako ne bi Alexandru vzeli del njegovih čet za invazijo južne Francije, bi lahko - tudi po njegovem mnenju - udarili preko Padske nižine v ljubljansko kotlino in naprej na Dunaj ter s tem prehiteli Sovjete. Pri tem pravi, da bi mu Trst služil kot odlična baza, medtem ko bi bilo njegovo "desno krilo močno okrepljeno z jugosl. partizani pod Titovim poveljstvom." Zanimiva je tudi Alexandrova ugotovitev, da je francoske čete za invazijo v Francijo zahteval De Gaulle, ki je trdil, da ne bi bilo prav, da bi Francozom preprečil priliko, da sodelujejo pri osvoboditvi svoje domovine, - priliko, katero so recimo odrekli Poljakom. De Gaulle je imel polno ameriško podporo, a ta podpora je izvirala iz ameriškega sumničenja britanskih načrtov na Balkanu, o čemer sem svoje čase že pisal. Tega Alexander seveda ne omenja. Njega prav za prav politična stran vojne hudo malo briga, sicer ne bi kar tako mimo-grede izpregledal - brez kakršnikoli zaključkov - da so njegovi tanki noč in dan stali na straži na tržaških ulicah, da bi preprečili "ljubeznivemu" Titu, da se polasti mesta, a kaj šele da "pojača njegovo desno krilo". Vsako izkrcanje zavezniških edinic v Dalmaciji bi se izvršilo samo, ako bi najpreje obvladali partizanski odpor takemu izkrcanju, da o Istri potem sploh ne govorim. Alexander se tudi ne spominja, da je bil prisiljen ustaviti repatriacijo beguncev iz Koroške, ko je zvedel za usodo tisočev domobrancev, ki so jih britanske čete vrnile Titu iz Avstrije. Ti domobranci so bili pobiti v Kočevskem Rogu.

Zato se danes, ko spet "slavimo" obletnico teh neslavnih dogodkov, lahko zares resno vprašamo, kaj bi se zgodilo, ako bi zavezniške čete dejansko udarile skozi Padsko nižino in ljubljansko kotlino na Dunaj? Sodeč po tem, kar smo doslej zvedeli iz Churchillovih, Montgomeryjevih in Alexandrovih Spominov, bi slovenskim nekomunistom in ostalim jugo-

slovenskim nekomunistom, ki so se nahajali takrat na Primorskem, sila trda predla, da ne omenim verjetnosti, da bi vse civilne osebe, ki so pobegnile pred titovci v Avstrijo in Italijo, verjetno slepo zaupale v "osvoboditev" po "naših zaveznikih" in ostale na svojih mestih. I eni drugi bi verjetno padli v titovske roke kot zrela hruška s pomočjo zavezniških bajonetov. A da bi se zavezniki nato spuščali v kake prepire s Titom na jugoslovanskem ozemlju - t.j. zavezniškem ozemlju - je malo verjetno. Stali bi bodisi ob strani, bodisi bi se umaknili, kot so storili v Nemčiji, kjer so preko noči prepustili Sovjetom obsežno ozemlje skupno z begunci, ki so iskali pri njih zaščite in nato padli v komunistične roke. Kočevski Rog bi bil premajhen za vse žrtve pobesnelih titovskih krvnikov.

Napaki torej, ki je bila storjena z okrnitvijo zavezniških čet v Italiji - na podlagi političnih obračunavanj med zavezniki - se moramo zahvaliti, da smo ostali živi. Zahod pa je dobil lekcijo, ki jo je potreboval.

LOJZE ZUPAN

RAZGLEDI

"PRVE PSIOČKE MEČEMO V VODO", pravi srbski pregovor. Pred časom sem pisal o Vsesrbskem vidovdanskem kongresu leta 1960. in o ustanovitvi Srbskega narodnega odbora, ki mu predseduje dr. Milan Gavrilović, šef Zemljoradnikov, podpredsednik pa je g. Stevan Trivunac. Glavna pobudnika tega kongresa in arhitekta Narodnega odbora pa sta bila politični "vladika" Dionisije in slavni "vojvoda" Djugić. Kot sem obveščen, sta oba mnenja, da je že skrajni čas, da pride na vrhu tega odbora do gotovih sprememb: odboru naj bi načeljeval "vojvoda" Djugić, pod kontrolo vladike Dinosija, medtem ko naj bi se "pokvarjena politika" Gavrilović in Trivunac podredila Djugiću, ker da "tako želi narod". Vse kaže, da je vloga dr. Gavrilovića in g. Trivunca več ali manj končana; šlo je v glavnem le za to, da se pokaže "svobodnemu svetu", da je Srbski narodni odbor demokratična organizacija, ki ima na čelu demokratične politike. Seveda ta notranja borba v odboru ne bo tako hitro prinesla spremembo položajev; toda zdi se, da bo kljub spretnosti, iznajdljivosti in prilagodljivosti obeh politikov moralo priti do neke rešitve. Prva možnost bi bila, da bi gg. Gavrilović in Trivunac priznala "vojvodo" Djugića za novega "vodjo srbskega naroda". Takšna rešitev problema bi bila idealna tudi za vladiko Dionisija. Dve drugi rešitvi bi pa povzročili konec Srbskega narodnega odbora, kajti odbor bi izgubil svojo "demokratičnost", ako bi ga gg. Gavrilović in Trivunac zapustila demonstrativno. Če pa se oba postavita trmasto v bran, pa utegne zapustiti odbor "vojvoda" Djugić s celotnim svojim "Pokretom srpskih četnika" in z vladikinim blagoslovom; v takem primeru bi postal odbor "general brez vojske".

Čujem, da pride letos v Evropo dr. Gavrilović s tem namenom, da bi v tem delu sveta razširil svoj Narodni odbor. Če pri tem ne bo uspel ali pa le v majhni meri, se mu prav lahko zgodi tako, kot se je cesarju Haile Selasiju: da bi vladika Dionisije in "vojvoda" Djugić napravila v Ameriki "puč" proti gg. Gavriloviću in Trivuncu.

SLOVENSKI IMPERIALIZEM: V knjižici "Nova tlaka slovenskega naroda", je g. Franc Jeza "dokumentirano" dokazal, da komunistični Beograd ekonomsko izkorišča Slovenijo, podobno kot je to delal kraljevski Beograd. Lani je to razpravo pozdravil g. dr. J. Krnjević v članku za HRVATSKI GLAS, kjer je med drugim tudi zapisal: "Ali prehajajo slovenski emigrantski krogi molče preko tega problema (ekonomske izkoriščanje Slovenije, op.), o čemer se pri nas Hrvatih toliko govorijo, ali zato ker v Sloveniji sploh ne obstoja ali iz strahu za bodočnost Jugoslavije ali pa iz obzira do poznane srbijanske občutljivosti o kateri slovenski emigranti vodijo še posebej računa..."

Decembra lani pa je nek drug emigrantski hrvatski list, newyorški CROATIA PRESS prikazala zadevo drugače; GLAS KANADSKIH SRBA je 23. febr. letos pod naslovom "Jugoslovanska stvarnost v letu 1960." s podnaslovom "Slovenski imperializem" takole komentiral:

"Newyorški razmnoževani mesečnik CROATIA PRESS je posvetil decembra 1960. obširen članek stanju v Jugoslaviji v preteklem letu. Podoba bi izpadla za Hrvate neobičajno črna. Srbi in Slovenci bi naj bili - po tem pisanju - pooblaščen narod. Treba pa je reči, da je ta članek v največjem delu plod fantazije in skisane emigrantske mentalitete. Vendar pa se je vredno ustaviti ob njem, ker kaže na duševno stanje, ki je na žalost dokaj razširjeno v delu hrvatske emigracije. Jasno je, da je izhodiščna točka, da obstoja danes v Jugoslaviji zopet srbska hegemonija in da se Hrvati spet nahajajo v položaju onih, ki v odstotkih največ dajo skupni državi in procentualno od nje najmanj prejmejo. Zadušeni so od srbsko-slovenske koalicije, ki je dobila svojo obliko tudi v komunističnem redu na podobnih osnovah, kot ga je našla v prvi Jugoslaviji. Zahvaljujoč Slovencem, ki igrajo vlogo jezička na tehtnici, držijo tako Srbi Hrvate v kleščah."

"Kakšen račun bi imeli Slovenci, da podpirajo srbsko hegemonijo nad Hrvati? Enostavno: Srbi so prepustili Slovencem Jugoslavijo kot življenjski prostor in ti lahko tu 'delajo praktično kar hočejo'."

"Uprava in vse, kar obstoja v Sloveniji je samo slovenska", piše CROATIA PRESS, 'in nihče drug nima tja pristopa. Nasprotno pa je vse ostalo, zlasti še republiki Hrvatska in Bosna-Hercegovina ter Beograd, za Slovence skupno jugoslovansko. Tu lahko oni zasedajo višja mesta v industriji in upravi in prodajajo svoje proizvode. Kot industrijsko najbolj razvita republika morejo svojo industrijo naprej razvijati, a pri tem nikdar ne naletijo na takšna ovire, kot jih srečuje industrijski razvoj na Hrvatskem. Celo komunistični dogmatik Kardelj, praktični Slovenec kot je, odstopa od dogem, kadar gre za slovenske koristi. Obrtnikom v Sloveniji so dane pri delu takšne možnosti in prednosti, kakršnih nimajo obrtniki v drugih republikah. Praktično lahko delajo Slovenci kar hočejo. Za to se morejo delno zahvaliti svoji iznajdljivosti, delno pa svoji podpori, ki jo dajejo Beogradu proti Hrvatom'."

"Tako bi, po CROATIA PRESS, bila Jugoslavija kondominij srbskega hegemonizma in slovenskega merkantilizma" zaključuje GLAS KAN.SRBA.

Vprašanje, na katero moramo Slovenci odgovoriti, se glasi:

"Ali smo v komunistični Jugoslaviji Slovenci ekonomsko izkoriščani (po gg.Jezi in dr.Krnjeviću), ali pa smo ekonomski izkoriščevalci ostalih narodov Jugoslavije (po Croatia Press)?"

VEKOSLAV FARKAŠ

ZAKLJUČEK ČLANKA s 6.strani o MACEDONIJI:

etnična grupa, politična organizacija, sindikalno združenje itd.mora uživati enako materialno podporo in polno svobodo za izdelavo in obrambo svojega programa in gledišča za bodočo obliko in ureditev Macedonije.

Vlade Bolgarije, Grčije in Jugoslavije kot tudi ostalih balkanskih sosedov morajo ostati povsem nevtralne pred in za časa referendumu. Formalno se morajo tudi obvezati, da bodo sprejele in sankcionirale končno narodno odločitev.

Povsem razumljivo je, da ima vsak od nas svoje mišljenje za rešitev macedonskega vprašanja. A nihče nima pravice da ga vsiljuje proti volji prizadetega prebivalstva. Le na ta način se lahko odstranijo vzroki za spore v preteklosti, ki so prinesli toliko trpljenja in nesreče vsem balkanskim sosedom. Globoko smo uverjeni, da bo svobodna, neodvisna in federativna Macedonija služila kot cementna vez za južno-slovansko in balkansko ekonomsko, kulturno in politično edinost. Tako bo kulturni svet razumel, da se Balkanski polotok - "sod smodnika" - pretvarja v iskreno bratsko skupnost, naši narodi pa se bodo veselili nad trajnim mirom, svobodo in socialnim blagostanjem.

Genko BAREV

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20.v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mnenje predstavljajo le tisti prispevki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Letna naročnina: £ 1-4-0; £A 1-10-0; \$ 3.50; NF 12.-; DM 13/-; Sch 40; Lt 2000.- Letalska dostava preko morja: dvojna cena.

NAŠ NASLOV: BM/TRIGLAV, LONDON W.C.1

PISMA UREDNIKU

PARIŠKA S.D.Z. - "SPOMINI" - EKONOMIJA: G.urednik! Nadaljujem s pismom in odgovorim g.Savinšku (KT 257). Kolikor se zavedam, ga v svoji kritiki programa SDZ nisem nikjer osebno napadel. G.Savinšek mi ni vrnil milo za drago, marveč je menil, da se me mora osebno lotiti in da se mora lotiti mojih mrtvih prijateljev, za kar sem precej bolj občutljiv. Zviška piše o Snojevem procesu. Po mojem mnenju je med vojno in po vojni g.Snoj delal, kar je najboljšše vedel in znal, in zasluži vse priznanje, toda proces, v katerem je bil obtožen, nikakor ni bil proces predvsem proti njemu. Dr.Nagde in profesor Furlan sta bila glavna trna v komunistični peti in sta to plačali prvi z življenjem, drugi z zdravjem, da o ostalih sploh ne govorim. Mislim, da je ironiziranje v takih okoliščinah slab znak samo za onega, ki se ga poslužuje.

Ne vem, kaj namerava g.Savinšek doseči, ko piše o tem, da je bila SDZ ustanovljena v domovini. Nimam dvoma o tem, da bi ne bila, če se ne motim, sem celo srečal nekaj SDZ-ovcev v zaporu, ko so "dobili krepke po zadnji plati", kakor se tako slikovito izraža g.Savinšek. Toda - ali imajo SDZ-ovci zaradi tega kakšne večje pravice? V domovini mora vsaka organizacija biti ustanovljena na tistem in ni prav nobene kontrole nad tem, koliko pristašev v resnici ima. Če bi vse merili po tem, kaj je bilo ustanovljeno doma in kaj ne, bi tudi jaz moral imeti večje pravice kot drugi, ker sem pripadal politični organizaciji, ki je bila ustanovljena doma in je delovala dolga leta. Samo jaz nisem prišel na Zahod, da bi imel "svoj pokret", niti nisem ambiciozen in nimam našim podobnih namenov". Moja edina želja je, da bi pomagal odplesti zapletene štrene slovenske in jugoslovanske svobodne politike in da bi kar najbolj združili napore svobodno mislečih ljudi doma in v tujini, ne pa da bi povzročal še večjo konfuzijo. Ne ločim strank in skupin na doma ustanovljene in v emigraciji ustanovljene - med nami povedano so vse tako imenovane stare stranke ustanovljene doma in imajo večdesetletno tradicijo, povrhu jih je pa še mogoče lepo vključiti v splošne mednarodne tokove -, temveč na take z vsaj približno utemeljenimi programi in take, ki jih nimajo. Tudi Slovencev ne ločim na domovince in emigrante. Jasno je, da bo vsaka resna svobodna skupina skušala povezati oboje.

Videti je, da je g.Savinšek ekstremen slovenski izolacionist, ki si domišlja, da bomo v drugi polovici 20.stoletja, ko se združuje Evropa, nenadoma dobili poseben "slovenski gospodarski red". Povrhu bo ta red pogruntal "preprosti človek" "s srcem rodoljuba, ki si s poštenim delom svojih rok služi kruh". To so čisto navadne fraze. Politični in gospodarski redi ne nastajajo kar tako, ampak jih misleci, od katerih so mnogi geniji, stoletja pripravljajo s svojim razmišljanjem in pisanjem. Da bi dandanes lahko kateri koli narod, ki šteje manj kot 200 milijonov, lahko imel "svoj" gospodarski red, je zabloda, ki more voditi samo v poujadizem. G.Savinšek naj mi oprosti, da sem v svojem "akademizmu" toliko realen, da nimam o tem nobenega dvoma.

G.Savinšek se boji, da bi se Slovenci ravnali "po zgledih, ki jih dan za dnem srečujemo v mreži zapadnega demokratskega sveta, nad katerim se grozijo preprosti branjevci". Branjevci se seveda grozijo, ker so vsega presiti in ne vedo, da preprosti ljudje še nikdar nikjer niso živeli tako dobro in niso uživali toliko svobode kot v današnji zahodni Evropi in Severni Ameriki. "Red" v teh dveh delih sveta ima še to prednost, da je v resničnem življenju pripeljal do odličnih rezultatov in ni samo fantaziranje. Naj se g.Savinšek ne boji za usodo "dolarskega kraljestva". ZDA so preživele že Hitlerjeve napovedi o svojem koncu, pa bodo še njegove in Hruščevljeve.

O tem, da zahodni gospodarski sistem ni popoln, smo si edini; toda vsi razen "preprostih branjevcev" vemo tudi, da popolnosti ni na svetu in da je fabriciranje "popolnih" gospodarskih in političnih redov že nekajkrat privedlo do največjih nesreč. Oa vsesplošnega zmrdovanja nad zahodnimi demokratskimi državami in nad filozofijo, na kateri temelji, prav gotovo ne more imeti koristi preprosti človek, ki mu bo v vsakem drugem redu šlo verjetno precej slabše, temveč samo posamezni ambiciozneži. Drugo je seveda razpravljanje o posameznih izboljšavah,

ki lahko svobodo in blaginjo še povečajo, čeprav seveda popolnosti in rešitve vse problemov ne morejo priti na en mah. Toda tudi za to je treba sprejeti najprej osnove, nastale na stoletnih izkušnjah, ne pa sanjati v brezračnem prostoru.

Včasih me g. Savinšek noče ali ne more razumeti. Ko sem napisal da SDZ-ovci žive v l. 1941 in hočejo podreti vse staro, sem seveda pričakoval, da bodo razumeli, da je bilo l. 1941 leto, ko je največ Slovencev iz razočaranosti hotelo prekiniti z vsako tradicijo in začeti čisto na novo. Tudi nisem nikjer napisal, da "ni bitno", da bi bili voditelji gospodarskih organizacij sposobni gospodarstveniki, nasprotno. Vprašal sem pa, po kakšnih kriterijih bodo oblasti, kakor si jih zamišlja g. Savinšek, določale, kdo je sposoben gospodarstvenik in kdo ni. To vprašanje ponavljam.

Hvaležen sem g. Savinšku, da mi je končno odprl oči in sedaj vem, da nisem razgledan ekonomist, ker še vedno ne vem, da je nadzorstvo rojstev pri pijancih ena najvažnejših nalog, ki jo je treba sprejeti v vsak ustavni in ekonomski program.

Nisem si pa popolnoma na jasnem, ali pripomba g. Savinška o "odvisnosti od sumljivih fondov, ki rušijo izza hrbtna", cika name ali ne. Upam, da ne, ker nočem misliti, da se je g. Savinšek naučil od OZNE, da je vsaka zahodna organizacija sumljiva in najbrž tudi špijonska. Če pa je g. Savinšek cikal na Paderewski Foundation iz New Yorka, ki plačuje Vzhodno-Evropojce, da hodijo predavat in študirat v Azijo, naj g. Savinšek sprejme na znanje, da se zaradi tega, ker je on slovenski izolacionist in tujcemrnez, ne nameravam ne sedaj ne v bodoče odpovedati možnosti, da grem pomagat v manj razvite dežele, razen tega pa študirat, predavat in raziskovat, kar mi bo, upam, pomagalo, da bom vedel v gospodarstvu in svetu nekaj več kot sestavljalci "slovenskih gospodarskih redov".

Ko smo že pri gospodarstvu, bi rad napisal še nekaj besed tistim, ki se še vedno niso otresli mussolinijevskih avtarkističnih idej, katerim se odpovedujejo celo že titovci. Ni dvoma, da gospodarska velikost kake države ni odvisna od števila kvadratnih kilometrov, ki jih meri njeno ozemlje, temveč od števila prebivalcev in njihove produktivnosti, ta pa je spet odvisna od naravnih zakladov, sposobnosti in discipliniranosti prebivalstva, dobre gospodarske organizacije itd. Najlepše lahko izrazimo "gospodarsko velikost" z narodnim dohodkom ali, kar je isto, s številom prebivalstva in narodnim dohodkom na osebo. Po tem računu ima Švica s ca 5 milijoni prebivalcev in dohodkom ca 1000 dolarjev na prebivalca isto gospodarsko razsežnost kot Pakistan s 100 milijoni prebivalcev in narodnim dohodkom ca 50 dolarjev na osebo. Po tem si lahko vsakdo izračuna, da je gospodarska razsežnost Jugoslavije približno ista kot Norveške, Slovenije pa kot Luksemburga (slovenski narodni dohodek na osebo je približno dvakrat večji kot povprečni jugoslovanski). Znano je, da precej večje države, kot na pr. Francija in Nemčija, ki sta gospodarsko obe približno 15krat večji od Jugoslavije, čutijo potrebo po gospodarskem združevanju.

Katere industrije so pomožne in katere glavne? Vsaka država mora pač razviti tiste industrije, za katere ima najboljše pogoje, kajti to je najboljše zanjo in za vse ostale, ker pospešuje vsesplošni gospodarski razvoj in omogoča vsem največji narodni dohodek. Z zaščitnimi carinami je pač mogoče razviti tiste industrije, ki so na robu možnosti posamezne države, ne pa katere koli industrije. Biti proti delitvi dela med državami, obenem zahtevati dostop na tuja tržišča, je protislovje, kar bo jasno vsakomur, ki se mu ljubi prebrati učbenik o mednarodnem gospodarstvu, na pr. učbenik Kindlbergerja, profesorja na Massachusetts Institute of Technology.

O tem, ali je za ekonomsko integracijo potrebna tudi politična, se pravkar prepirajo pristaši Skupnega tržišča in EFTE. Profesor Lewis piše o tem: "Unija ne more trajati dolgo, ako ena država skuša stabilizirati cene in mezde kot na pr. Združeno kraljestvo, medtem ko ima druga inflacijo kot Francija in tretja uvaja deflacijsko politiko kot Italija. Zaradi tega zahteva ekonomska unija vsaj sporazum med vsemi prizadetimi državami, da bodo vodile isto politiko glede denarja, cen, mezd, investicij in zaposlitve; ker pa je zelo težko sprovajati take sporazume, je logično konec gospodarske unije, da ima skupno vlado, ki

je odgovorna za ta vprašanja." Drugega mnenja so samo ekstremni pristaši Laissez-faire.

Tudi o tem, kaj je socializem in kaj ni, vlada popolna zmeda. Pisec pisma v KT 258 očitno meni, da je na Švedskem socializem, da pa ni svobodne demokracije. Predvsem svobodna demokracija ni nasprotje socializma, ker so na pr. socialni demokrati obenem za svobodno demokracijo in za socializem. Nasprotje svobodne demokracije je diktatura, ki jo na Švedskem prav gotovo ni, ker so se švedski socialisti pripravljali umakniti drugi vladi, če dobi pri svobodnih volitvah večino v parlamentu. V bistvu med demokracijo v Italiji in na Švedskem gotovo ni nobene razlike. Obenem bi si dovolil pripomniti še to, da "stara solidna liberalna demokracija", pri čemer je seveda na vladi demokristjanska stranka, v Italiji kaj krepko v letih po vojni odpravlja vnebovpijoče pomanjkanje, dasi so seveda južni Italijani gospodarsko precej manj sposobni kot severni, česar pa ne more odpraviti ne demokracija ne socializem.

Osebnost bi si dovolil tudi zelo dvomiti, da je na Švedskem v okviru svobodnodemokratskega političnega reda socialističen gospodarski red, razen če kdo imenuje socializem to, da je na vladi socialistična stranka. Potem smo v Britaniji l. 1945 dobili socializem, ki se je l. 1952 spremenil v kapitalizem. In kaj imamo, kjer socialistična stranka sodeluje v vladi z drugimi strankami? Dokler mi nekdo ne pove boljše definicije, se bom pač držal marksistične, da je socializem podružabljenje proizvodnih sredstev plus planiranje. Zelo dvomim, da bi bilo na Švedskem veliko preko 20% vrednosti proizvodnih sredstev podružabljenih ali da ne igra svobodno tržišče še vedno precej večje vloge kot planiranje. Od kar se je večina socialističnih strank v Evropi odpovedala socializaciji in je sprejela svobodno tržišče kot osnovno vodilo, ki ga planiranje lahko samo modificira, so v resnici postale samo liberalne stranke, ki so obenem za radikalno socialno politiko, medtem ko so se po drugi strani liberalne in celo konservativne stranke odpovedale nasprotovanju socialni in gospodarski politiki in so tako postale socialno-konservativne in socialno-liberalne, kakor se tudi v resnici imenuje švedska liberalna stranka pod vodstvom znanega ekonomista Ohlina, ki povrh še podpira od časa do časa socialiste v parlamentu. Vrhu tega pa je precej zmotno trditi, da je blaginja na Švedskem samo zasluga socialistične stranke, ker je Švedska dosegla visok standard preden so socialisti prišli na oblast in so socialisti samo nadaljevali delo ostalih.

Dr. LJUBO SIRC

G.urednik! Sicer moram pričakovati, da me bodo prizadeti poteptali v prah, pa se le ne morem vzdržati vmešavanja v silni besedni pretep v Vaših pismih, kjer se g. Sirc razvleče, a hrabro bori na treh frontah. Kar po vrsti: (1) g. Sirc ima popolnoma prav, če trdi, da Formula Narodnega odbora ne more biti bolj napredna od titovskih programov, pa čeprav so ti že zastareli. Kajti (a) Narodni odbor je takorekoč istoveten z SLS, in (b) SLS je v bistvu konzervativna stranka. Od take ni mogoče pričakovati naprednega programa ali izvirnih novih misli; kot taka le caplja v ozadju in ponavlja, kar je že splošno sprejeto. Njen čas napoči, ko napredku zmanjka sape in si ljudje zažele oddiha. (2) Zdi se mi neplodno ukvarjati z očitki sodelovanje na tej ali oni strani. Menda bi se lahko zedinili na tem, da na žalost nobena stran ni bila brez napak. (3) To je zanimivo polje, kljub očitkom zaprašenosti in marksističnih šol, pa je vendar nekoliko smešno. Ali ni ključ do Sirčevega razumevanja Žagarjevih misli v stavku, da morajo vsa podjetja gledati, da krijejo stroške, "če ni proti temu važnih izvangospodarskih razlogov"? Ali ne govori g. Žagar baš o teh razlogih, g. Sirc pa o onih drugih, tako da oba vneto mahata po zraku, namesto da bi se zares spoprijela? Sicer bi kak vnetež tudi g. Sirca obtožil socialističnih vplivov, ker govori o tem, da morajo podjetja le kriti stroške, ne pa po pravovernem ekonomskem nauku gledati, da imajo čim večji dobiček. Škoda, da se nihče ni obregnil ob tisto izjavo, ki sem jo bral pred nekaj meseci, da je pijanstvo eden od najvažnejših gospodarskih problemov! Kakšno sijajno priliko smo zamudili, da bi popravili celotno anglo-ameriško gospodarsko vedo, ki luckanja zaenkrat še ne upošteva.

M.T.

OD MESECA DO MESECA

Tito, Jovanka in drugi so se vrnili s svoje afriške turneje. Pristali so v Puli, a nato z "modrim vlakom" potovali skozi celo Jugoslavijo v Beograd. V Ljubljani, Trbovlju, Zagrebu in Beogradu je Tito sporočil bratske pozdrave afriških narodov, ki so "stoletja" (sic!) trpeli pod kolonialno upravo. Kar se tiče Kube, se mu je sila zamerilo, da so mu (morda Amerikanci) dali na znanje, da naj se ne meša v stvari, ki se ga ne tičejo. Z Naserjem je namreč podal v Kairu izjavo, v kateri sta oba firerja obsojila invazijo na Kubo. Kako to, da se ga ne tiče? Mi smo za mir in invazija na Kubo ogroža mir, torej ogroža tudi nas. Ako pride do splošne vojne, bodo rakete letele preko Jugoslavije, a nekatere bodo morda padle tudi na Jugoslavijo, "na naše glave" - zato smo za mir in zato se nas te reči tičejo. Tita se ne tiče, kaj delajo Sovjeti, Kitajci in drugi komunisti (razen albanskih), kaj ti oni se "borijo za mir", a oni, ki se jim upirajo so proti miru. Titova logika. Tito je tudi čestital Castru k uspešnemu uničenju invazije, ki so jo podpirali Amerikanci.

Majske parade so se vršile po vseh republiških glavnih mestih. Parada v Beogradu je trajala tri in pol ure. Vojaška parada je trajala eno uro v veliki plohi, ki se je vsula na "ljudske heroje", ki so nosili 40 vojnih zastav iz "osvobodilne vojne" in na kakih 2.000 bivših partizanov, ki letos slavijo 20-letnico "ljudske revolucije". Jugoslovanski časopisi in radio uporabljajo enkrat izraz 20-letnica "narodnega upora" (l. 1941.), a drugič 20-letnica "ljudske revolucije", kakršna je pač prilika. Nobenega dvoma ni, da je izraz 20-letnica revolucije še najbolj točen in da težko bremenijo komuniste, ker so izkoristili narodno razpoloženje proti okupatorju za izvršitev svojih ozkih partijskih ciljev s potoki bratske krvi. Kdor koli je opazoval televizijski prenos parade, je imel isti občutek: da tu marširajo oni, ki so se borili ne za osvoboditev domovine izpod okupatorja, ampak za polastitev oblasti in uvedbo svoje diktature.

Med običajnimi prvomajskimi parolami CK sovjetske kompartije je bila tudi parola o "bratskih pozdravih delovnim ljudem FIRJ" in o "želji, da se razvije in pojača prijateljstvo in sodelovanje med sovjetskimi in jugosl. narodi v interesu borbe za mir in socializem."

Zunanja ministra Koča Popović in Andrej Gromiko si bosta izmenjala obiske po ženevski konferenci o Laosu.

Na paradi v vzhodnem Berlinu pa so nosili velik globus, na katerem so Jugoslavijo vključili med kapitalistične dežele.

Ob priliki prvega ameriškega poleta v vesoljstvo je Tito poslal Kennedyu telegram, v katerem mu je čestital k "imenitnemu rezultatu izrednih naporov ameriških znanstvenikov."

V Beograd je prispel novi ameriški veleposlanik George Kennan, ki je bil svoje čase veleposlanik v Moskvi, od koder so ga izgnali kot "persona non grata" odn. z drugimi besedami povedano: bil je prevelik strokovnjak za sovjetske zadeve.

Ranković je bil na službenem obisku v Grčiji. Za časa svojega obiska je bilo v Atenah mnogo govora o jugosl.-grškem sodelovanju in miru na Balkanu.

Jugosl. vlada je dostavila sodišču, ki sodi Adolfu Eichmanu, okrog 100 dokumentov o Eichmanovih zločinih v Jugoslaviji - iztrebljenju židov in preseljevanju Slovencev.

Dr. Bulajić, pravni svetnik jugosl. veleposlanstva v Washingtonu, je nastopil na washingtonskem radiu v oddaji "Kritika ameriškega zakona". Razgovarjal je z znanim ameriškim advokatom Cohenom. Bulajić je govoril v zvezi z Eichmanovim procesom in izjavil, da je okrog 60.000 jugosl. židov našlo smrt v ustaških koncentracijskih taboriščih. Program iztrebljenja židov v NDH je izvajal Andrija Artuković, bivši Paveličev notranji minister, ki živi v Los Angelesu in katerega izročitev je že dolgo jabolko spora med Titovo vlado in ZDA. Poleg židov je v teh taboriščih po Bulajićeve cenitvah našlo smrt tudi okrog 800.000 mož, žena in otrok. Bulajić je kritiziral ameriški izročitveni postopek z ozirom na dejstvo, da je Artuković prišel v ZDA na nezakonit način in pod tujim imenom.

Jugosl. zdravniki so ugotovili, da so Živojina Bulata, jugosl. diplomata v Pragi (KT 263), zastrupili z barbituratom, ki je poškodoval Bulatove ledvice in povzročil akutno živčno napetost.

Na vojaški paradi v Pragi, ki se je vršila na čast obletnice osvoboditve Prage, pa so se pojavile tudi prve rakete.

Zagrebski nadškof dr. Franjo Šeper, beograjski nadškof dr. Josip Ujčić in mariborski škof dr. Maksimilijan Držeković so bili na službenem potovanju v Vatikanu v februarju. V aprilu sta bila na posvetovanju tudi sarajevski nadškof fr. Marko Alaušević in splitski škof dr. Frane Franić. Kot sem poročal zadnjič, je Vatikan odbil predlog, da pride do razgovorov s Titom.

V letnem poročilu jugosl. vlade za 1960 je bilo tudi rečeno, da so lani "odkrili" v Jugoslaviji 237 agentov "tujih obveščevalnih služb", med katerimi so bili številni tuji državljani. Poročilo pravi, da "poskusi emigrantskih centrov ustvariti ilegalne organizacije v državi niso izpolnili pričakovanja iniciatorjev in da se je vse skupaj omejilo samo na posameznike." - Število jetnikov se je zmanjšalo. Koliko jih imajo, v poročilu ni navedeno. 3.157 je bilo pomiloščenih, a 1.769 se je poslužilo "svoje pravice do letnega dopusta doma"... 2.500 jetnikov je dokončalo razne strokovne tečaje, tako da se bodo lahko koristno zaposlili, ko pridejo na svetlo. - Kar se tiče stroškov za obrambo, so se procentuelno znižali. Toda dejstvo, da je Grčija prodala Jugoslaviji v decembru 50 reaktivnih letal ameriškega tipa F-84 ni bilo omenjeno. - Poročilo tudi pravi, da je lani obiskalo tujino 191.334 Jugoslovancev, kar je baje 17.270 več kot l. 1959. A Jugoslavijo je obiskalo lani 883.000 tujih "gostov", 30.000 več kot l. 1959.

Ing. Vlastimir Popović, kateremu so sodili za "gospodarsko vohunstvo" in nezakonito trgovino z zlatom in tujimi valutami (KT 263), je bil obsojen na 9 let robije in za plenitev osebne imovine. Trije drugi so bili enako obsojeni na robijo, a eden je bil oproščen...

Kmalu za tem so sodili za iste "zločine" Stevanu Stevanoviću in ing. Aleksandru Stefanovu v Skopju.

GOSPODARSTVO: Jugoslavija bo dobila od imperialistične Amerike 200.000 ton pšenice, 30.000 ton namiznega olja in 11.000 ton bombaža v vrednosti \$30 milijonov.

Izgleda, da bo pšenica topot bolj slabo obrodila zaradi dolgotrajne suše, ki je za dela Jugoslavijo letošnjo spomlad. Dež, ki je padel v aprilu, je bil sicer dobrodošel, toda nekoliko pozen in v nezadostni količini. Koruza ni bila prizadeta in v teku so napor, da se poveča pridelek koruze in na ta način vsaj delno nadoknadi izguba pšenice.

V skladu s petletnim načrtom bo l. 1965 zaposleno v jugosl. poljedelstvu 70.000 traktorjev in 9.000 kombajnov in drugih strojev, ki bodo omogočili mehanizirano proizvodnjo na okroglo treh milijonih hektarjev. Trenutno je v operaciji 36.000 traktorjev.

Toda strojegradna industrija se pritožuje, da pada število naročil zaradi pomanjkanja kredita in da zato podjetja samo delno izkoriščajo svoje kapacitete. To, seveda, je tudi ena izmed posledic gospodarskih

ukrepov povezanih z denarno reformo. Podjetja zato predlagajo, da bi jim bilo dovoljeno podajati stroje in opremo na obroke.

Kot sem že poročal, je zvezna vlada znižala cene tekstilne robe do 25%. Toda nekatera podjetja so prebrisanost ukinila proizvodnjo nekaterih izdelkov in uvedla nove izdelke po cenah, ki so prav tako višje kot so bile cene ukinjenih izdelkov pred znižanjem.

Napravo za pridobivanje sveže vode iz morske vode bodo stavili v pogon začetkom prihodnjega leta blizu Pirana. Poleg enega kubičnega metra sveže vode na uro bodo pridobili še okrog 300 ton soli na leto, kakor tudi gotove količine magnezija, joda in broma. Napravo so izdelali slovenski znani stveniki v Ljubljani in bo stala 70 milijonov dinarjev.

Novo predilnico so odprli v Ajdovščini. Letos bo izdelala 500 ton prediva, drugače pa po 2.000 ton na leto.

V idrijskem rudniku živega srebra so spustili v pogon rotacijsko peč, ki bo povečala proizvodnjo živega srebra za 150 ton na leto.

V Kopru so dokončali 135 metrov dolgo obalo, kjer sedaj lahko pristanejo istočasno dve ladji po 10.000 ton nosilnosti. Dogradili so tudi nova skladišča in napravili **ve za tovorjenje in iztovorjenje robe. Kooprsko pristanišče trenutno razpolaga s 54.000 m² skladiščnega prostora, a prihodnje leto ga bodo povečali še za 95.000 m².**

Splitsko podjetje POMGRAD bo izdelalo načrte za izgradnjo pristanišča v Sekondi v Ghani. POMGRAD je doslej zgradilo pristanišče Latakia v Siriji in gradi pristanišče Assab v Abesiniji, ki bo dokončano do konca letošnjega leta.

RAZNO: Delegacija angleškega mesta Nottinghama je obiskala Ljubljano, s katero vzdržuje "sestrske odnose". Enako je delegacija angleškega mesta Dover obiskala Split, s katerim vzdržuje podobne odnose.

Jugoslavija je osvojila drugo mesto na evropskem prvenstvu v košarki.

V Tate Galeriji v Londonu se je vršila razstava modernega jugosl. slikarstva in kiparstva. Zastopanih je bilo okrog 30 umetnikov. To je bila prva jugosl. razstava te vrste v Angliji iz leta 1930. Britanski komentariji so bili povoljni.

IVAN STANIČ